

ROBERT ESCARPIT: AZ IRODALOM SZOCIOLÓGIÁJA

Robert Escarpit: Sociologija književnosti; Matica Hrvatska, Zagreb. 1970, 154 oldal. SOCIOLOGIE DE LA LITTERATURE par Robert Escarpit, Presses universitaires de France, Paris 1964. Fordította Božidar Gavro.

I. NAČELA I METODE: Glava prva: Čemu sociologija književnosti. Glava druga: Kako pristupiti književnom fenomenu; II. PROIZVODNJA: Glava treća: Pisac u vremenu. Glava četvrta: Književnik u društvu; III. DISTRIBUCIJA: Glava peta: Čin objavljivanja. Glava šesta: Tokovi distribucije; IV. POTROŠNJA: Glava sedma: Umjetničko djelo i publika. Glava osma: Čitanje i život. Zaključak.

Az első próbálkozások az irodalom és a társadalom viszonyának pontos meghatározására még a XVIII. századba nyúlnak vissza.

Madame de Staël volt az első, aki ezzel a problémával foglalkozott, és könyvet is adott ki. Mindamellett csak az elmúlt években került sor az irodalom szociológiájának komolyabb tanulmányozására, s a kutatások még gyermekcipőben járnak.

Escarpit megpróbál minden problémát felölelni, amely a már ismert kapcsolatban jelentkezik:

KÖNYV — OLVASÁS — IRODALOM

- Meg lehet-e a könyv fogalmát határozni?
- Hogyan viszonyulunk a könyvhöz?
- Milyen műveket olvasunk?

Escarpit foglalkozik az irodalmi mű népszerűségével és annak időtartamával.

Euripidész szerint az ember csak halála után lehet boldog. „Az író is csak halála után erősíti meg az irodalomhoz való tartozását” — véli Escarpit.

Minden mű átéli azt a fázist, mely az író halála után kb. 30 évig tart. Ha még ekkor is népszerű — Escarpit szerint —, örökéletű marad.

Vannak irodalmi alkotások, amelyek a feledés homályába merülnek, de hosszabb vagy rövidebb idő elteltével „rehabilitálódnak”. Ez történt Shakespeare-rel is a XVIII. században. Ebben az esetben már másként tolmácsolják az író mondanivalóját a kor közönségének ízlése szerint. Ezt Escarpit a műalkotás elárulásának nevezi.

Az írógenerációk tanulmányozása szintén az irodalom szociológiájának feladata. Több jelentős írógenerációt ismerünk — főleg a reneszánsz és a romantika idejéből —, mégis feltesszük a kérdést: van-e törvényszerűség az írógenerációk létezése és a történelmi-társadalmi események között.

Fontos tényező az író származása. Henry H. Ellis a XIX. század végén elemezte a francia műalkotók földrajzi származását. Ebből kitűnik, hogy a

többségük városi. Az írói tehetség kifejlődésére nagy hatással van a környezet és a társadalom.

Az embernek — még ha író is — valamiből élnie kell. Az író többféleképpen tarthatja el önmagát: a szerzői jog felhasználásával, mecénási pénzezésből, az államtól kapott jutalmakból, ösztöndíjakból és ún. másodállásból.

A másodállás lehetővé teszi az író teljes gazdasági önállóságát, amellyel szabadideje is marad az alkotásra.

A mecénás sokszor visszaél helyzetével, — ahogyan Taha Hussein egyiptomi író mondja: a mecénás aranyat és ezüstöt ad, amelyet az író elkölt, de a gondolatát, a lelket adja érte, az pedig maradandó.

A továbbiakban Escarpit részletezi a könyvkiadás történetét, majd elemezi a kiadó feladatát.

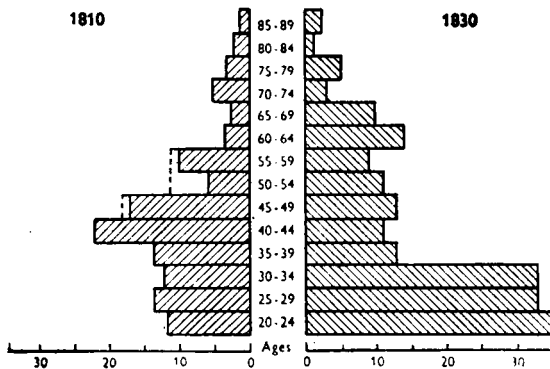
A kiadó feladata a közönség ízlésének megfelelő irodalmi művek forgalomba hozása. Sokszor kerül két tűz közé, az olvasó és az író közé. Megfelelő eszközökkel igyekszik a kiadott könyvet népszerűsíteni, az olvasó elé tárni. A szerzőt sokszor arra kényszeríti, hogy a már befutott regény szellemében, a divatnak megfelelően írjon.

A műalkotást és az olvasóközönséget legjobban a kultúra egysége köti össze. Az írónak el kell fogadnia a közönség kívánságát, ízlését, s ha az író, valamint az olvasó céljai egyeznek — a könyvnek sikere van.

A műalkotás elárulása is sikerhez vezethet. Elő példa erre Jonathan Swift, aki Gulliver utazásai c. művét filozófiai szatírának szánta, mégis gyermekmeseként tolmácsolták.

Az irodalom szociológiájában Escarpit az irodalmat úgy mutatta be, amilyen, és nem úgy, amilyennek lennie kellene. A mai társadalomban nem lehetünk megelégedve az irodalom helyzetével. Az irodalmat fel kell frissíteni, meg kell szabadítani kötelekeitől, mert csak így lesz teljes.

Az utóbbi gondolatot a szerző a következőképpen fejezi ki: „Az irodalmat meg kell szabadítani „szent voltától”, a társadalmi tabuktól, és meg kell fejteni társadalmi hatásának titkát. Így talán újra megalkothatjuk majd az emberek történelmét a társadalomban, meghozza a szavak, a mítoszok és eszmék alkotói, a kortársak, s azok utódainak dialógusa alapján. Ezt mi mind ma úgy nevezzük: irodalom.”

A francia írók korhatár-piramisa 1810-ben és 1830-ban (az ismertetet kiadvány 47-es oldalán)